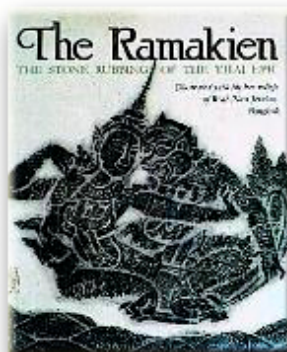

๑ ศิลปวัฒนธรรมทางด้านวรรณกรรม ๑

- วรรณกรรม วรรณคดี และวรรณศิลป์
- วรรณคดีเป็นประณีตศิลป์
- วรรณคดีเป็นประณีตศิลป์
- สุนทรียภาพทางภาษา
- สุนทรียะด้านการใช้คำ
- สุนทรียะด้านกวีโวหาร
- ประเภทของวรรณคดี
- วรรณคดีกับวัฒนธรรม
- วรรณคดีกับศิลปะ
- วรรณคดีดนตรีและการแสดง
- วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น

วรรณกรรมไทย

วรรณกรรมเป็นเครื่องแสดงอารยธรรมของสังคม และเป็นเสมือนกระจกเงาฉายให้เห็นความคิด ชีวิตและพฤติกรรมของมนุษย์ ดังจะเห็นได้จากวรรณกรรมเก่าในประวัติศาสตร์คดีของไทยและของโลก รวมถึงวรรณกรรมปัจจุบัน งานวรรณกรรมไทยถือเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ มีเอกลักษณ์ที่แสดงออกทางภาษาเฉพาะชนชาติ แม้ว่าวันเวลาจะผ่านไปหรือกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกตะวันตกจะเข้ามา ความประณีตบรรจงในการใช้ภาษาเรียบเรียงถ้อยคำเป็นบทกวี กาพย์ กลอน ฉันท์ ที่สอดแทรกความหมายลึกซึ้งชวนให้ผู้อ่านจินตนาการและติดตามเรื่องราว งานประพันธ์บางประเภท อาจดูเป็นสิ่งที่เข้าใจยากสำหรับผู้ที่ไม่ได้ศึกษา แต่ก็มียานวรรณกรรมทั่วไป ที่เหมาะสมตามความสนใจ การบอกเล่าของคนสมัยก่อนได้ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการบันทึก และถ่ายทอดเรื่องราว รวมทั้งแฝงความคิด ทั้งในส่วนที่เป็นจริงเข้ากับส่วนที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อแต่งแต้มสีสันให้กับประเภทของงานวรรณกรรมนั้น ๆ ด้านการเกิดวรรณคดีของแต่ละชนชาติ ส่วนใหญ่จะมีเค้ามูลความจริงมาจาก ความเชื่อ ค่านิยม และสภาพแวดล้อมรอบตัว

วรรณคดีเป็นสิ่งที่มิประจักษ์สังคมของมนุษย์มาแต่ดั้งเดิม และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับที่มนุษย์รู้จักใช้ภาษาเป็นสื่อให้ผู้อื่นเข้าใจความรู้สึกและความคิดความปรารถนาของตน ลักษณะของภาษาเมื่อแรกเกิดนั้นยังไม่เป็นถ้อยคำที่มีประโยคประธานอย่างภาษาที่เจริญแล้วในปัจจุบันนี้ เมื่อสมัยมนุษย์ดึกดำบรรพ์พูดภาษาของเขาก็จะเป็นกลุ่มของเสียงที่แสดงความรู้สึกอันรุนแรงที่อยู่ในใจ เช่น ความเบิกบาน ความโกรธเคือง ความหิวกระหาย ความตระหนกตกใจ บ้างก็ทำเสียงเพื่อระบายความหมายทางอารมณ์เสมือนเป็นสัญลักษณ์ของภาษาสื่อสาร มีการใช้จังหวะลักษณะคล้ายเพลง แต่ยังถือว่าเป็นวรรณคดีไม่ได้เพราะยังขาดระเบียบในการจัดอย่างมีศิลปะ และยังไม่เป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้อ่าน ในที่นี้เราจะไม่กล่าวถึงว่าเสียงต่าง ๆ ที่ไม่มีความหมาย ภาษาเป็นอุปกรณ์และเป็นพาหนะของวรรณคดีอย่างดีที่สุดคือ ใช้ถ้อยคำที่มีรสชาติดูได้ย่นได้ฟังแล้วเกิดความรู้สึกและเห็นภาพทันที คำที่ใช้ล้วนเป็นรูปธรรม (Concrete) เป็นส่วนมาก และถึงแม้ว่ารูมรยคำที่ใช้แต่ละคำก็มีความหมายเฉพาะถึงสิ่งเดียวเท่านั้น คำที่มีความหมายรวมหรือเลื่อนลอยไม่มีเป็นต้นว่า ถ้าพูดถึง “ว้าว” ก็มีคำว่า วัวแดง วัวดำ วัวดำ วัวตัวผู้ วัวตัวเมีย หรือว่าพูดถึง “สีเขียว” ก็มีแต่คำ ที่บ่งชี้ว่า เขียวน้ำทะเล เขียวใบไม้ เขียวนกกะลิง ฯลฯ หรือถ้าจะพูดถึงอาการ “ตัด” ก็มีคำเฉพาะหมายถึงตัดต้นไม้ ตัดคอหมี ตัดเชือก ฯลฯ โดยเหตุที่มีคำเป็นรูปธรรมไม่มีคำนามธรรม (abstract) มนุษย์ดึกดำบรรพ์จึงจำเป็นต้องใช้ การอุปมาอุปมัย และภาพพจน์ (metaphor) ยกตัว

อย่างเทียบในภาษาไทย คำว่า ตกใจ เสียใจ เค็ดคอ ดูดดื่ม ด้อนรับ ดูถูก เล่นตา เหล่านี้อ้วนเป็นภาพพจน์

วรรณคดีแต่แรกเกิดขึ้นเป็นวรรณคดีปากเปล่า และต่อมาวรรณคดีได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร วรรณคดีเก่าแก่ที่ถูกรับบันทึกลงบนวัตถุ เป็นของชาวเบบิโลเนียน ฮิตไตท์ และคณาพไนท์ ซึ่งจารึกด้วยอักษรรูปลิ่มลงบนแผ่นอิฐ ส่วนวรรณคดีที่มีได้บันทึกไว้เช่น นิทานพื้นบ้าน (folktale) เพลงกล่อม คำพังเพย หรือภายิตพื้นบ้าน และที่เป็นของไทยแท้ ๆ ก็มีจำพวกแหล่ เทศน์ แอ้ว และเพลงต่าง ๆ เช่น เพลงเรือ เพลงโคราช เป็นต้น ทฤษฎีใหม่ในทางวรรณคดี ซึ่งถือว่าวรรณคดีที่แท้จริงนั้น คือ วรรณคดีที่ต้องอ่านต้องฟังเพราะรสของ วรรณคดีอยู่ที่เสียงของถ้อยคำ สัมผัสและจังหวะวรรคตอนเป็นส่วนใหญ่ แม้แต่วรรณคดีร้อยแก้ว เช่น นวนิยาย บทสนทนาของตัวละครก็เป็นสิ่งที่ไม่สามารถเข้าใจซาบซึ่งถ้าไม่ได้อ่านออกเสียงดัง ๆ การอ่านในใจทำให้มองข้างบางสิ่งบางอย่างที่ซ่อนเร้นอยู่ก็ได้

วรรณกรรม วรรณคดี และวรรณศิลป์

“วรรณกรรม” หมายถึง หนังสือทั่วไป งานเขียนทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดหรือเพื่อมุ่งหมายอย่างไร รวมงานทุกชนิดทั้งที่อยู่ในรูปของลายลักษณ์และเรื่องราวที่เล่าสืบทอดกันมา รวมทั้งครอบคลุมงานแต่งที่ดีที่เรียกว่าวรรณคดีด้วย

“วรรณคดี” หมายถึง หนังสือที่ได้รับยกย่องว่าเป็นหนังสือที่แต่งขึ้นอย่างมีศิลปะของการประพันธ์ เป็นหนังสือที่ผู้แต่งมีวิธีเขียนอย่างดี มีเนื้อหาและรูปแบบเหมาะสมกัน มีความนึกคิดที่แสดงถึงความเฉียบแหลมของผู้แต่ง ก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน เกิดมโนภาพไปตามจินตนาการของผู้แต่ง เราให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจ สมควรแนะนำให้ผู้อื่นอ่านให้แพร่หลาย รักษาไว้เป็นมรดกวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ในการเข้าใจสังคมมนุษย์และชีวิตโดยทั่วไป เพื่อประโยชน์ในการเข้าใจวัฒนธรรม

องค์ประกอบของวรรณคดี และวรรณกรรม

1. รูปแบบ (Form)
2. เนื้อหา (Content)

“วรรณศิลป์” หมายถึง ศิลปะแห่งการแต่งบทประพันธ์ หัวใจของงานศิลปะทั่วไป เน้นสุนทรียภาพทางภาษาที่มีความประณีต งดงาม ได้แก่ ความงามของภาษา ความงามในเนื้อเรื่องอันกลมกลืนกับรูปแบบ และความงามในสาระของข้อคิดเห็นหรือแนวคิดที่แฝงอยู่ในเนื้อเรื่อง ส่วนความงามที่สำคัญที่สุดของการสร้างงานวรรณกรรมก็คือวิธีแต่ง วรรณศิลป์หรือวรรณกรรมเป็นสาขาหนึ่งของงานวิจิตรศิลป์ เนื่องจากมีแนวคิดและกระบวนการสร้างสรรค์คล้ายกับศิลปะแขนงอื่น ๆ ที่ต่างกันก็เฉพาะสื่อที่นำมาใช้ซึ่งเกิดจากร้อยเรียงคำในลักษณะ คำประพันธ์

ชนิดต่าง ๆ ตามจินตนาการของกวีหรือศิลปินที่ผู้สร้างงานคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้วและร้อยกรอง ได้แก่ โคลง ฉันท์ กาพย์ และกลอน เป็นต้น

ผลงานวรรณศิลป์ เหมือนกับงานศิลปะแนวทางทัศนศิลป์ทั่วไป จากจินตนาการที่ได้รับความบันดาลใจจากธรรมชาติ จากศิลปกรรมและได้จากอารมณ์และความรู้สึกของตนเองและระหว่างมนุษย์ กับมนุษย์ด้วยกันเอง การรับความบันดาลใจจากธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรมนี้เราจะพบในงานวรรณกรรมอยู่หลายเรื่องหลายตอน เช่น ชมนก ชมไม้ การพรรณนาเหมือนกับภาพเขียนในภาพทิวทัศน์ของจิตรกรเขียนภาพป่าเขา ลำเนาไพร การชมเมืองในงานวรรณศิลป์ เป็นต้น

ลักษณะของ “วรรณศิลป์”

1. อารมณ์สะเทือนใจ (Emotion)
2. จินตนาการหรือความนึกคิด (Imagination)
3. การแสดงออก (Expression)
 - 3.1 แสดงภาพและความรู้สึกได้อย่างชัดเจนและแนบเนียน
 - 3.2 แสดงให้เห็นความเคลื่อนไหวของตัวละคร
 - 3.3 แสดงให้เห็นนิสัยใจคอและบุคลิกภาพของตัวละคร
4. ท่วงทำนองหรือท่วงท่าที่แสดงออก (Style)
 - 4.1 ท่วงท่าที่เป็นส่วนรวม (racial style)
 - 4.2 ท่วงท่าที่แสดงออกเฉพาะตน (personal style)
5. กลวิธีในการแต่งหรือเทคนิค (Technique)
6. องค์ประกอบ (Composition)

โดยสรุปแล้ว งานแต่งที่มีวรรณศิลป์จนถึงขั้นที่เรียกว่าวรรณคดี จะต้องประกอบด้วยลักษณะของวรรณศิลป์ครบถ้วน

วรรณคดีเป็นประณีตศิลปะ

นักปราชญ์ได้จัด วรรณคดี การวาดรูป การปั้นสลัก ดนตรี และการก่อสร้างเข้าไว้ในพวกประณีตศิลป์ (Fine Arts) ส่วนศิลปะประเภทอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายกันและมีจุดหมายพ้องกัน คือการสร้างสรรคความงามก็อนุโลมเรียกประณีตศิลป์ด้วย เช่น การแสดงสุนทรพจน์ และการฟ้อนรำ ความจริง ความแตกต่างระหว่างศิลปะเหล่านี้เป็นสิ่งที่เราจะเห็นได้โดยไม่ยากนัก การวาดรูป และการปั้นสลักเป็นศิลปะประเภทที่เลียนธรรมชาติ คือ เอาธรรมชาติเป็นหุ่น การวาดรูปต่างกับการถ่ายรูป โดยนัยที่ว่าศิลปินผู้วาดย่อมวาดไปตามอารมณ์และทัศนะของตน บางคนอาจจะวาดต้นไม้สีน้ำเงินหรือสีแดง บางคนใช้เพียงเส้นในการแสดงออก ส่วนการถ่ายภาพเป็นวิธีลอกแบบธรรมชาติโดยตรง บุคลิกลักษณะของผู้ถ่ายมีส่วนประกอบน้อยที่สุด ทั้งสองวิธีมีลักษณะที่พ้องกันอยู่ คือ การยึดธรรมชาติ และเลียนแบบจำลองธรรมชาติเป็นหลัก การปั้นสลัก (sculpture) ก็จัดเข้าไว้ในศิลปะบางประเภทนี้ แต่ไม่ใช่การจำลองธรรมชาติโดยตรง วัสดุในการสร้าง เช่น สำริด หรือหินอ่อน นั้นทำให้แตกต่างจากความเป็นจริง มีศิลปะประเภทหนึ่งที่ยากจะบอกว่าเป็นการเลียนธรรมชาติ คือ ดนตรีและสถาปัตยกรรม ดนตรีที่ไพเราะไม่จำเป็นต้องเป็นดนตรีที่ประกอบขึ้นจากเสียงที่เลียนธรรมชาติ เช่น เสียงที่หนัก เบา สูงต่ำ แหลอม ทุ้ม ทำให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ ดนตรีคือการเรียงลำดับเสียงให้ไพเราะโดยการลำดับและเลือกเฟ้น

วรรณคดี เป็นศิลปะที่พึงจัดเข้าไว้ในจำพวกที่เลียนธรรมชาติ เช่นเดียวกับการวาดเขียน และการปั้นสลัก สิ่งที่เป็นเนื้อเรื่อง (material) ของวรรณคดีก็เช่นเดียวกับการวาดรูป การปั้น สลัก กล่าวคือ ธรรมชาติ ซึ่งรวมมนุษย์ สัตว์ และธรรมชาติภายนอกคือ ป่า ทะเล ลำเนาไพร เครื่องมือที่กวีใช้ก็คือ คำและปากกา ซึ่งเปรียบได้กับสิ่งของช่างสลัก สีและพู่กันของช่างเขียน มนุษย์บังคับธรรมชาติให้เกิดเป็นศิลปวัตถุที่คล้อยตามทัศนะของตน

สุนทรียภาพทางภาษา

เมื่อกล่าวถึงวรรณคดี เป็นศิลปะที่ต้องมีสุนทรียภาพทางภาษา ผู้แต่งต้องพิถีพิถันคำนึงถึงภาษาที่จะเสนอความคิดและต้องกำหนดเรื่องให้เหมาะสมด้วย รูปแบบวรรณคดีไทยสามารถแบ่งได้ 2 แบบ

1. การยึดลักษณะการแต่งเป็นหลัก คือ ร้อยแก้ว - ร้อยกรอง ในแต่ละประเภท ยังมีรูปแบบแยกย่อยออกไป เช่น ร้อยกรอง แบ่งเป็น กาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ เป็นต้น
2. การคำนึงถึงประโยชน์การใช้เป็นหลัก คือ
 - 2.1 วรรณคดีบริสุทธิ์ (Pure Literature) เขียนขึ้นเพื่อความเพลิดเพลินหรือเพื่อสนองอารมณ์โดยเฉพาะ ไม่มุ่งประโยชน์อย่างอื่นโดยตรง

2.2 วรรณคดีประยุกต์ (Applied Literature) เขียนขึ้นเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เพื่อสั่งสอนอบรม เพื่อสวดวิกรรม

สุนทรียะด้านการใช้คำ

1. ความไพเราะของเสียงในภาษากวี

1.1 สัมผัส หมายถึง เสียงของคำที่มีความคล้องจองกัน

1.2 ลีลาจังหวะ คือ ความไพเราะของเสียงสูงต่ำ สั้นยาวหนักเบา ที่เกิดจากถ้อยคำสัมผัสกระทบกระทั่งกัน และการหยุดแบ่งจังหวะออกเป็นช่วง ๆ หรือตอน ๆ สลับกันไป รวมทั้งการใช้คำประพันธ์ให้เหมาะแก่บรรยากาศ และเนื้อความ

1.3 การเล่นคำ

2. ความหมายของคำที่ไพเราะ ลึกซึ้ง และสะเทือนอารมณ์ เช่น

คำเรียกหญิงอันเป็นที่รัก กัลยา กลอยใจ แก้วกัณธ ขนิษฐา โคมยง ทรมวย

นงลักษณ์ เสาวภาคย์ อรไท อ่อนไฉ

คำเรียกดอกไม้ กุสุมาลย์ บุปผชาติ บุษบง สุมณา สุกันธชาติ สุมาลี เป็นต้น

สุนทรียะด้านกวีโวหาร

1. การใช้โวหารภาพพจน์ (figure of speech) เป็นศิลปะการใช้ภาษา เพื่อให้เกิดจินตนาการภาพอย่างชัดเจน ผู้แต่งอาจใช้ภาพพจน์ในการเปรียบเทียบรูปธรรมและนามธรรม เช่น การอุปมาอุปไมย ดังตัวอย่าง

1) อุปมา (Simile) คือ โวหารเปรียบเทียบของสองสิ่งว่าสิ่งหนึ่งคล้ายหรือเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง คำที่ใช้ในการเปรียบเทียบ เช่น เหมือน คล้าย ดุจ ดัง ดูราว กลประหนึ่ง เพียง ราวกับ เปรียบ ราวกับ เปรียบ ราวกับ เปรียบ ราวกับ เปรียบ เป็นต้น

เจ้างามเนตรประหนึ่งนัยนาทราย

เจ้างามขนงก่งละม้ายคันศรทรง

เจ้างามนาสายลดั่งกลขอ

เจ้างามสอเหมือนสอสุวรรณหงส์

เจ้างามกรรมกลกลีบบุษบง

เจ้างามวงวิลาสเรียบระเบียบไร

(จารึกวัดพระเชตุพนฯ)

2) อุปลักษณ์ (Metaphor) คือ โวหารเปรียบเทียบของสองสิ่ง โดยเปรียบสิ่งหนึ่งว่าเป็น หรือคืออีกสิ่งหนึ่ง ด้วยการใช้นามว่า เป็น เปรียบ เปรียบ คือ

ชมผมเจ้าคำขลับ

แสงยับยั้งกลิ่นหอมรวย

ประบำอำสละสลวย

คือมณีสีแสงนิล

(กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก)

3) ปฏิภาคพจน์ (Paradox) คือ การใช้ข้อความที่มีความหมายขัดกัน

ตัวนางเป็นไทยสีใจทาส

ไม่รักษาตรัสหวานไปพาลขม

ดังสุกรฟอนฝ่าแต่อาจม

ห่อนนิยมรักรสสุคนธ์ธาร

(กาคีคำกลอน เจ้าพระยาพระคลัง (หน))

4) อติพจน์ (Hyperbole) คือ การพูดเกินความจริงเพื่อเน้นความรู้สึก และเพื่อให้เกิดผลในด้านอารมณ์

ตราบนขุนคิริขึ้น

ขาดสลาย แลแม่

รักบ่หายตราบหาย

หกฟ้า

สุริยจันทรขจาย

จากโลก ไปฤา

ไฟแล่นล้างสีหาล้า

ห่อนล้างอาลัย

(โคลงนิราศนรินทร์)

5) บุคลาธิษฐาน (Personification) คือ การใช้โวหารที่กล่าวถึงสิ่งไม่มีชีวิต แต่เขียนเสมือนหนึ่งว่ามีชีวิต แสดงอาการปฏิกิริยาต่าง ๆ ราวกับคน

เสียงร้องไห้ร่ำหาเหมือนฟ้าร้อง

พระเสื่อเมืองเมืงมอแล้วร้องไห้

พระธรณีตีกด้วยตกใจ

โลกบาลถอนอุทัยไม่อาจมอง

(อยุธยาสาธิต จินตนา ปิ่นเกลียว)

ทำไมฟ้าวันนี้ค้ำคานักหนอ

ทำไมพ้อเพลงไผ่หลุบใบปิด

ทำไมดอกไม้เฝ้าเศร้าเกินพิศ

ขวัญคนจิตเปลี่ยนกมลเป็นคนไกล

(ดอกหญ้ากับอารมณ์ จินตนา ปิ่นเกลียว)

6) ปฏิปจฉา (Rhetorical question) คือ การใช้โวหารที่เป็นศิลปะของการใช้คำถาม ซึ่งเป็นคำถามที่มีได้หวังคำตอบ

แล้วว่าอนิจจาความรัก

พึงประจักษ์คั่งสายน้ำไหล

ตั้งแต่จะเชียวเป็นเกลียวไป

ที่ไหนเลยจะไหลคืนมา

(เรื่องอิเหนา)

7) สัญลักษณ์ (Symbol) คือ การใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแทนสิ่งที่เป็นนามธรรม สัญลักษณ์ที่ใช้โดยทั่วไป เช่น

แสงสว่าง

เป็นสัญลักษณ์แทน

ปัญญา

ความมืด

“

กิเลส และอวิชชา

แก้ว

“

ความดีงาม

สีดำ

“

ความโหดเหี้ยม

ความผิด ความโง่เขลา

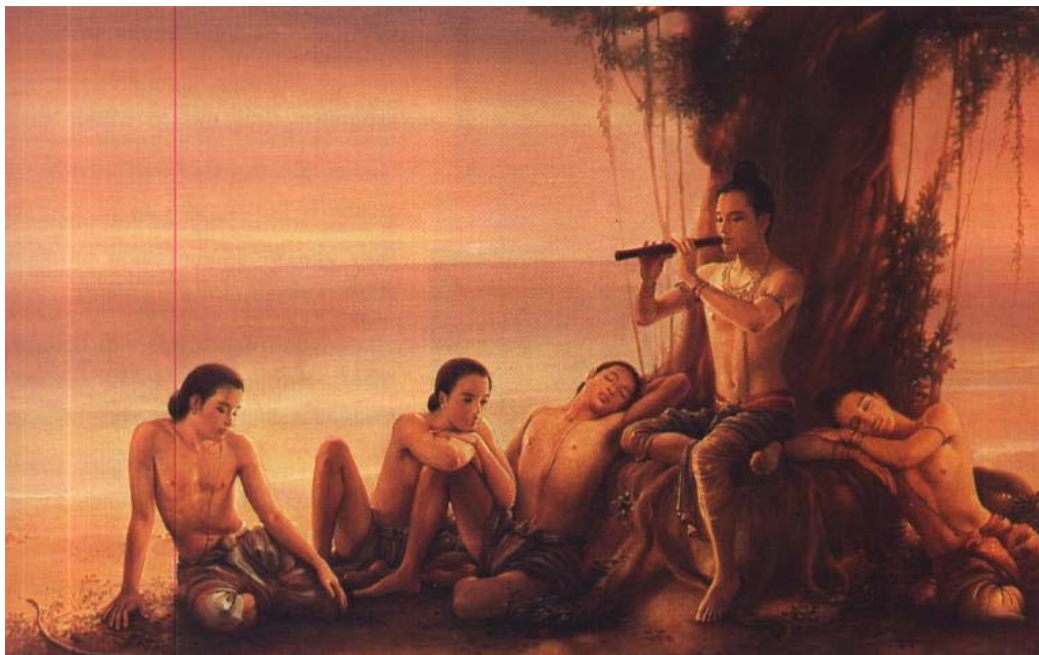
สีขาว	“	ความบริสุทธิ์
สีแดง	“	ความรัก เลือด
สีเหลือง	“	พุทธศาสนา พระสงฆ์
ดอกไม้	“	สตรี
ดอกประดู่	“	ทหารเรือ

8) การใช้คำเลียนเสียง (Onomatopid) คือ การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ เพื่อสร้างมโนภาพแก่ผู้อ่าน

เสียงขออ้ออ้ออ้อ	เอื่อยเพลง
จับปีเตอร์เต้งเต้ง	เต่งตึง
ขลุ่ยตรู่ยตรู่ยตรู่ยเหง	เหงเหง ระนาดเซ
ม้องหนองหนองนองนอง	พริ้งพริ้งพริ้งตะโกน
	(โคลงนิราศสุพรรณ)

9) การกล่าวทำความหรืออ้างถึง (Allusion) คือ การอ้างถึงคำพังเพย สุภาษิต ตำนาน หรือทำความถึงนิทานหรือวรรณคดีเรื่องสำคัญที่รู้จักกันดี

ประเพณีดีสูงให้หลังหัก	มันก็มักทำร้ายเมื่อภายหลัง
จะเข้าใหญ่ไปถึงน้ำมีกำลัง	เหมือนเสือขังเข้าถึงคงก็คงร้าย
	(พระอภัยมณี)

ประเภทของวรรณคดี

1. วรรณคดีเกี่ยวกับคำสอน

หมายถึง วรรณคดีที่มุ่งสอนจริยธรรมแก่สังคม เช่น

สุภาษิตพระร่วง สอนจริยธรรมและหลักการประพฤติปฏิบัติของคนเพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

สุภาษิตสอนหญิง สอนว่าผู้หญิงไทยควรปฏิบัติอย่างไร

สวัสดิรักษา คำกลอน เป็นวรรณคดีที่แนะนำข้อควรปฏิบัติเพื่อสร้างศุริมงคลให้กับตนเอง **กฤษณาสอนน้อง** มีใจความเกี่ยวกับการครองเรือนและหลักธรรมที่สตรีควรปฏิบัติต่อสามี วรรณกรรมเหล่านี้มีส่วนช่วยแนะนำ แนวทางการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมและยังช่วยกล่อมเกล่าจิตใจของผู้อ่านอีก

คำสอนสำหรับชาย

แต่เจ้าครูสุริโย โนทัย
คืนพักตร์สู่บุรพทิศและทักษิณ
ที่นับถือคือพระไตรสรณา
แล้วเอื้อนอรรถดรัสความที่ดีก่อน
ด้วยราศีชะลอนรลักษณ์
ยามกลางวันนั้นว่าพระราศี
พระอุระประสูคนรั้วมลาย
ครั้นพลบค่ำล้ำฟ้าสุรวาส
จงรณน้ำชำระซึ่งราศี

ตื่นนอนให้ห้ามโทโสอย่าโกรธา
เสกวารินด้วยพระธรรมคาถา
ถ้วนสามคราจึงชำระสระพระพักตร์
จะถาวรพูนเกิดประเสริฐศักดิ์
อยู่พระพักตร์แต่ทิวเวลากาล
สถิตที่วรวงศ์สงวน
จะสำราญโรคาไม่ราศี
ฝ่ายเบื้องบาทซ้ายขวาเป็นราศี
ห้ามสตรีอย่าให้พาดบาทยุคล

(สวัสดิรักษา)

2. วรรณคดีศาสนา วรรณคดีชาดก

วรรณคดีศาสนา หมายถึง เรื่องราวที่เขียนขึ้นโดยอาศัยเนื้อหาสาระ หรือหลักธรรมของศาสนา หรืออิงหลักธรรมของศาสนา เรื่องราวของบุคคลต่าง ๆ ในศาสนา ได้แก่ ศาสดา สาวก รวมทั้งเรื่องราวที่ผูกขึ้นใหม่ให้เป็นอย่างเรื่องในศาสนา

วรรณคดีชาดก หมายถึง วรรณคดีที่นำเรื่องราวจากคัมภีร์ชาดกมาแต่งเป็นคำประพันธ์ประเภทต่าง ๆ ขึ้นใหม่ โดยยึดเรื่องชาดกเป็นหลักในการสอนธรรม คติธรรม คุณธรรม และศีลธรรมให้แก่ผู้อ่านผู้ฟัง

วรรณคดีที่เกี่ยวกับศาสนา เช่น ไตรภูมิพระร่วง สามคคีเกศาคัมภีร์ กามนิด พระมาลัยคำหลวง เป็นต้น

วรรณคดีที่เกี่ยวกับชาดก เช่น

พระเจ้าสิบชาติหรือทศชาติ เป็นเรื่องของการบำเพ็ญบารมีชั้นสูงของพระพุทธองค์
รวม 10 ชาติ ก่อนที่จะประสูติเป็นพระพุทธเจ้า

ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าบำเพ็ญทานบารมี ชาดกตอนนี้เป็น
ตอนที่พุทธศาสนิกชนศรัทธาและนิยมมากที่สุด มีหลายสำนวน เช่น มหาชาดกลอนเทศน์
กาพย์มหาชาติ มหาชาติคำหลวง ลิลิตมหาชาติ มหาชาติฉบับท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นต้นว่า
มหาชาติไทยเหนือ มหาชาติคำเถิง (อีสาน) มหาชาติไทยใต้ หรือพระมหาชาดก และไตรภูมิ
พระร่วง พระมาลัยคำหลวง เป็นต้น

3. วรรณคดีขนบประเพณี

วรรณคดีขนบประเพณี หมายถึง วรรณคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ประเพณี พิธีกรรม และ
ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ในการประกอบพิธีในสังคมไทยมักต้องมีบทประกอบพิธี ซึ่งอยู่ในรูปของ
บทสวด บทเพลงที่เรียบเรียงอย่างไร้ประมาท ใช้ภาษาที่สร้างอารมณ์ให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกถึงความ
ศักดิ์สิทธิ์ โดยเหตุที่คนไทยประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อทั้งศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์
วรรณคดีที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อใช้ในพิธีต่าง ๆ เช่น การเทศน์มหาชาติ (สวดเรื่องราวพระชาติ อัน
ยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้า) หรือในการบวชก็มีร้องทำขวัญนาค ส่วนวรรณคดีสำหรับใช้ในพิธีที่
สำคัญ คือ ลิลิตโองการแข่งน้ำ เช่น

ลิลิตโองการแข่งน้ำ เป็นงานประพันธ์สมัยอยุธยาตอนต้น ไม่ปรากฏว่าผู้ใด
ประพันธ์ บทสวดเริ่มด้วยการสร้างบรรยากาศความศักดิ์สิทธิ์ โดยอัญเชิญเทพเจ้าทุกพระองค์มา
เป็นสักขีพยาน ทั้งพระพรหม พระวิษณุ พระศิวะ ยมบาล นอกจากนี้ยังเชิญบรรดาผีทั้งหลายใน
บ้านเมือง ปู่เจ้าสมิงพราย ผีพราย ผีป่า ผีน้ำ ผีฟ้า มาร่วมชุมนุมในพิธีนี้ ตามปกติคนจะกลัว
อำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ อันได้แก่ อำนาจของเทพเจ้า เทวดา หรือผีบ้านผีเมือง เมื่อทำให้
ยอมรับผู้มีอำนาจเหล่านี้ในพิธี จึงใช้อำนาจเป็นคำขู่และสาปแข่งว่า

กาบิกเป็นดาวจุ่ม

ลืมหางยั่วผู้ฟ้าจนตาย

ฟ้ากระทุ้งทับลง

กัมหนาลงแผ่นดินจนตาย

.....

จระเข้บเสื่อฟัด

หมีแรดกวัดเขนงขนาย

หอกปืนปลายปักครอบ

ใครต้องจอบจตาย

.....

ผีตองผีหมื่นล้ำ

ลำหมื่นผา

มาหนน้ำหนบก

ถ้วนผีห้าผีเหว...

หันมาเย้ยพะลู่

จุ่มมาสูบเอา

เขาผู้บ่ซื้อ

ซึ่งใครใจคด

ขบถเกียกาย

ในคำสาปแช่งจะเน้นคำว่า “จงตาย” อยู่ตลอดเวลาตั้งคำประพันธ์ข้างต้น ทั้งนี้ เพื่อให้คนฟังสำนึกอยู่เสมอว่าโทษของการทรยศนั้นถึงตาย นอกจากนี้ ก็ใช้การพรรณนาให้ภาพที่น่ากลัว เช่น “จะเข้ขบเสื่อฟัด” “หอกปืนปลายปักกรอบ” หรือในนรกปลายปลิ้นคิ้นพลาง” ทำให้นึกถึงสภาพของตนเวลาถูกจะเข้กัด เสื่อฟัด ถูกหอกปลายปัก เลียบหรือไฟนรกเผาผลาญจนต้องดิ้นรนกระเสือกกระสนครวญคราง ตัวอย่างอื่น ๆ เช่น พระราชพิธีสิบสองเดือน ตำรับนางนพมาศ

ปัจจุบันการเรียบเรียงวรรณกรรมเกี่ยวกับพิธีกรรมยังมีอยู่ แต่เนื่องด้วยการทำพิธีกรรมของชาวไทยได้ลดน้อยลงตามลำดับ วรรณกรรมเกี่ยวกับพิธีกรรมในปัจจุบัน จึงเขียนเป็นร้อยแก้ว ในทำนองบันทึกพิธีกรรม การแต่งเรื่องที่ประกอบพิธีกรรมแม้ว่าจะมีน้อยลงไป แต่ก็ยังมีบทบาทอยู่บ้างในสังคมไทย

4. วรรณคดีเกี่ยวกับการเดินทาง

วรรณคดีไทยเกี่ยวกับการเดินทางเป็นวรรณคดีประเภทนิราศ เป็นการพรรณนาการเดินทาง อารมณ์ อารมณ์ การคร่ำครวญ

4.1 เนื้อหาพรรณนาอารมณ์รักพร้อมกับการเดินทาง สะท้อนให้เป็นความรัก ความอาลัย ที่ต้องพิศพรากจากนางและถิ่นฐานบ้านช่อง เดินทางมารอนแรมไกล ส่วนรายละเอียดของการเดินทางเป็นเพียงบันทึกเส้นทางจะไม่กล่าวถึงประวัติ ดำเนินสถานที่มากนัก เช่น

นิราศหริภุญไชย กล่าวถึงการเดินทางไปนมัสการ พระธาตุหริภุญไชย

นิราศพระบาท กล่าวถึงการเดินทางไปนมัสการ พระพุทธบาทที่สระบุรี
วรรณคดีไทยที่เกี่ยวกับนิราศ ส่วนใหญ่จะตั้งชื่อตามสถานที่ ที่ผู้แต่งเดินทางไป

ตัวอย่างเช่น	เจ้าของตาลรักหวานขึ้นปิ่นต้น	ระวังตนดินมีอระมัดมัน
	เหมือนคบคนคำหวานรำคาญครัน	ถ้าพลั้งพลันเจ็บอกเหมือนดกตาล
		(นิราศพระบาท)
	ถึงสามโคกโสภณวิลถึงปิ่นเกล้า	พระพุทธเจ้าหลวงบำรุงซึ่งกรุงศรี
	ประทานนามสามโคกเป็นเมืองตรี	ชื่อปทุมธานีเพราะมีบัว
		(นิราศภูเขาทอง)

5. วรรณคดีประวัติศาสตร์

วรรณคดีประวัติศาสตร์ หมายถึง วรรณคดีที่แต่งขึ้นโดยมีเนื้อหาทางประวัติศาสตร์เป็นแก่นของเรื่อง ลักษณะของเนื้อเรื่องในวรรณคดีประวัติศาสตร์

1. สดุดีวีรกรรมของพระมหากษัตริย์
2. บันทึกและรายงานเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในบ้านเมือง

3. กล่าวถึงดั่งสวรรค์และอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์

4. บันทึกเกร็ดเบื้องหลังประวัติศาสตร์

นักวรรณคดีนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาเรียบเรียง โดยสอดแทรกจินตนาการ และใช้ภาษาให้ไพเราะงดงามน่าประทับใจ

วรรณคดีที่กล่าวถึงการศึกษาสงครามและสวัสดิวีรชนผู้กล้าหาญ เช่น ลิลิตยวนพ่าย ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง วรรณคดีที่กล่าวถึงการสู้รบนี้ จะมีเนื้อหาที่กล่าวถึงความสามารถของวีรชนให้รายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์ในการรบและยกย่องชมเชยความกล้าหาญของวีรชน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในชาติ และเลื่อมใสศรัทธาในตัววีรชน

วรรณคดีที่เล่าเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบ้านเมือง พรรณนาถึงความสำคัญที่เกิดขึ้นในยุคสมัยต่าง ๆ เช่น เสภาพระราชพงศาวดาร กรุงเทพล้านท์ (พรรณนาพระราชกรณียกิจสำคัญของพระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 6)

ตัวอย่าง การสวดสัพพัญญู

พระยศลือล่งทอง	ธรณิน
ท้าวท้าวสาครลวิธ	ฝ่ายเฝ้า
ห้วงมาอยู่ประคิติน	ทูลบาท
โอรนหมุ่กัมเกล้า	กลาตท้องโรงธาร
(โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช)	

6. วรรณคดีที่ดีมีเนื้อหาเป็นนิทาน

วรรณคดีเป็นเรื่องของการใช้อารมณ์ ดังนั้น นิทานจึงเหมาะที่จะนำมาแต่งวรรณคดี เพราะมีทั้งอารมณ์รักอารมณ์โศก อารมณ์สนุกสนาน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะก่อให้เกิดความปิติแก่ผู้อ่านเนื้อเรื่อง เอื้อต่ออารมณ์ ชวนติดตามภาษาที่จะทำให้ “รู้สึก” เป็นถ้อยคำพรรณนาที่เป็นโวหารตอบได้ เป็นอารมณ์ที่ผู้อ่านตรงใจ

6.1 ประเภทของวรรณคดีนิทาน

1) วรรณคดีนิทานประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ บางครั้งเรียกนิทานทรงเครื่อง หรือนิทานประโลมโลก เช่น สังข์ทอง สุวรรณหงส์ และไชยเชษฐาธิราชเรื่องอภินิหารเข้ามาประกอบด้วย แม้จะเป็นเรื่องของจินตนาการ แต่ก็มีพื้นฐานอยู่บนความเป็นจริงทางสังคม นิทานไทยยังมีเรื่องความขัดแย้งระหว่างเมียหลวง เมียน้อย ก็เพาะสังคมไทยในอดีตอนุญาตให้ผู้ชายมีภรรยาหลายคน

2) วรรณคดีนิทานที่มีเค้าเรื่องจริง มักเป็นเรื่องราวของบุคคลที่เชื่อว่ามีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์ เล่าสืบต่อกันมา จดจำเรื่องที่เล่าต่อกันมา จนแต่งเป็นวรรณคดี เช่น ลิลิต

พระลอ เป็นนิทานท้องถิ่นทางภาคเหนือ ขุนช้างขุนแผนเป็นนิทานพื้นบ้านภาคกลางแถบกาญจนบุรี สุพรรณบุรี หรือเงาะป่าเป็นเรื่องของชนชั้นที่อาศัยอยู่ทางภาคใต้

6.2 รูปแบบของวรรณคดีที่มีเนื้อหาเป็นนิทาน

- 1) รูปแบบที่เป็นชาดก คือ เรื่องราวพื้นบ้านที่กล่าวถึงพระพุทธเจ้า
- 2) รูปแบบที่เป็นการแสดง คือ การนำนิทานนั้นมาแต่ง ในรูปวรรณคดีการ

แสดง วรรณคดีนิทานของภาคกลางส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับการแสดง เช่น สังข์ทอง มโนห์รา สังข์ศิลป์ชัย พิรุณทอง อิเหนา รามเกียรติ์ ฯลฯ

วรรณคดีกับวัฒนธรรม

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือผลิตขึ้น เพื่อความเจริญในวิถีชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เลียนกันได้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรมคือสิ่งที่ เป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อนสืบทอดเป็นประเพณีกันมา วัฒนธรรมคือ ความคิดเห็น ความรู้สึก ความประพฤติ และกิริยาอาการ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวมลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระบียบ ประเพณี เป็นต้น วัฒนธรรมคือมรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม

วรรณคดีกับศิลปะ

วรรณคดีกับศิลปะอื่น เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หรือการแสดง คนตรีมีความสัมพันธ์กันอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งอาจเป็นลักษณะที่ใกล้เคียงกัน เนื่องจากวรรณคดีเป็นศิลปะแขนงหนึ่งเช่นกัน เราอาจจำแนกความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับศิลปะอื่นได้เป็น 4 แบบ คือ ความสัมพันธ์เชิงอิทธิพลที่มีตอบโต้กับศิลปะ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม ซึ่งพิจารณาทั้งในแง่ทัศนศิลป์ (Visual Art) กับ (Spatial Art) กับความสัมพันธ์เชิงเกี่ยวเนื่องกับดนตรี และการแสดง

ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีและทัศนศิลป์ มีมาแต่สมัยโบราณ คือในขณะที่เรากำลังชื่นชมกับผลงานจิตรกรรม เราอาจเห็นลึกถึงเนื้อหาวรรณคดีที่แฝงอยู่ หรือขณะที่เราอ่านวรรณคดี เราอาจนึกภาพจิตรกรรมเป็นการจินตนาการต่อก็ได้ มีวรรณคดีที่พยายามบรรยายภาพภูมิประเทศให้ผู้อ่านเห็นภาพเขียน เช่น คุณอังกาบ กัลยาณพงศ์ แม้กวีจะพยายามสร้างภาพด้วยตัวอักษรแทนปลายพู่กัน ภาพที่ตัวอักษรสื่อในรูปของวรรณกรรมก็เป็นเพียงมโนภาพ ส่วนภาพที่จิตรกรสร้างสรรค์บนผืนผ้าใบมีขอบเขตทางกายภาพอันจำกัด อาจสื่อความหมายทางปรัชญาไม่เต็มที่เท่ากับภาษา เลิสซิง (กวีชาวเยอรมัน Lessing) กล่าวว่าทัศนศิลป์เป็นศิลปะที่แสดงความงามในด้านรูปร่าง สีสัมผัส ที่ต้องปรากฏในเนื้อที่ ๆ หนึ่ง ในขณะที่วรรณศิลป์บรรยายการกระทำหรือเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกันในช่วงเวลาหนึ่ง สิ่งที่ทัศนศิลป์ต้องการคือเนื้อที่ สิ่งที่วรรณศิลป์ต้องการคือเวลา นอกจากนี้วรรณคดี และทัศนศิลป์ยังมีลักษณะที่เกี่ยวกันอยู่

โครงสร้าง (Structure)

การประสานกัน (Harmony)

องค์ประกอบ (Composition)

ความขัดแย้ง (Contrast)

ความสละสลวย (Grace)

รูปลักษณะ (Form)

ความประณีต (Fineness)

เช่น ใบระกาน้ำบันบนชั้นมุข
ดูยอดเยี่ยมเทียมยอดคุณนร
นาคสะดุ้งรุงรังกระดิ่งห้อย
เสียงประสานกังสดาลกระดิ่งดัง
บานทวารลานแลล้วนลายมุข
เป็นนาคครุฑยุคเหนียวในเครือวัลย์
สิงโตอัศศักดิ์้านกนกเกี้ยว
ชมพูปาลกอดก้านกนกกรม
รูปนารายณ์ทรงขีครุฑาเหิน
รูปอมรรกกำพระขำมรงค์

สุวรรณสุกเลื่อมแก้วประภัสสร
กระจิ่งซ้อนแซมใบระกาบัง
ใบโพธิ์ร้อยระเรงอยู่แห่งหงษ์
วิเวกวังเวงในหัวใจครัน
น่านุภในกนกคุณผผัน
รูปยักษ์ยืนยืนกอดกระบองกุม
เทพเหนียวเครือกระหวัดหัดถักขุยม
สุครีพกุมขรรค์เงื้อในเครือวง
พรหมเจริญเสด็จยังบัลลังก์หงส์
เสด็จทรงคชสารในบานบัง

(นิราศพระบาท)

วรรณคดีดนตรีและการแสดง

การละครเป็นศิลปะที่มีศิลปะหลายแขนงเข้ามาเกี่ยวข้อง วรรณคดีไทยไม่ใช่วัฒนธรรมทางหนังสือฝ่ายเดียว แต่เป็นศิลปะซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคีตศิลป์และนาฏศิลป์ ยากที่จะสามารถแยกออกจากกันได้ ความแตกต่างระหว่าง วรรณศิลป์ คีตศิลป์ และศิลปะการแสดง อยู่ที่วรรณศิลป์ใช้ภาษาเป็นสื่อกลาง เราต้องเข้าใจภาษานั้นก่อนจึงเข้าใจวรรณศิลป์ ในขณะที่คีตศิลป์เป็นสิ่งที่เข้าใจและชื่นชมได้ง่ายกว่าแม้ในชนชาติต่างถิ่นต่างวัฒนธรรม ส่วนศิลปะการแสดงเป็นเรื่องของการแสดงแนวคิดและความบันเทิงให้กับผู้ชมในปัจจุบัน คือ ได้ชมภาพ คำพูด แสง ฉาก และการแสดง มิใช่เพียงแต่คำบรรยาย ศิลปะทุกประเภทเป็นการลอกเลียนแบบส่วนวรรณกรรมในบทละครเกิดขึ้นจากการเลียนแบบธรรมชาติในรูปแบบการกระทำที่มีความใกล้เคียงกันกับชีวิตจริงมากที่สุดไม่ใช่การบรรยาย ตัวอย่างเช่น

ชนใดไม่มีดนตรีการ

อีกใครฟังดนตรีไม่เห็นเพราะ

หรืออุบายมุ่งร้ายฉมังนัก

และดวงใจย่อมคำสกปรก

ไม่ควรใครไวใจในโลกนี้

ในสันดานเป็นคนชอบกลนัก

เขานั้นเหมาะคิดขบถอัปลักขณ

มโนหนักมีคัมภีร์เหมือนราตรี

ราวนกชนเช่นกล่าวมานี้

เจ้าจงฟังดนตรีเถิดชื่นใจ

(เวนิสวานิช)

วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น

เรื่องสั้น (Short Story) เป็นรูปแบบการเขียนบันเทิงคดีที่มีต้นกำเนิดในประเทศตะวันตก เช่นเดียวกับนวนิยาย (Novel) เรื่องสั้น หมายถึง งานเขียนที่แต่งขึ้นเป็นเรื่อง มีขนาดสั้น และมีโครงสร้างเรื่องไม่ซับซ้อนมีแก่นเรื่องเดียว มีตัวละครน้อย เน้นพฤติกรรมของตัวละครในช่วงเวลาหนึ่งมากกว่าจะติดตามพัฒนาการของตัวละคร เรื่องสั้นบางเรื่องให้ความสำคัญต่อการบรรยายความ หรือพรรณนามากกว่าบทสนทนาของตัวละคร เรื่องสั้นทำให้ความเพลิดเพลินมักจะอ่านจบในเวลาอันสั้น ไม่เกินครึ่งชั่วโมง เมื่อเทียบกับจำนวนคำ 1,000 – 10,000 คำ

เรื่องสั้นไทย นับจากยุคของการปฏิรูปการศึกษา ในสมัยพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีด้านการพิมพ์ และการส่งนักเรียนไปศึกษาต่อในต่างประเทศ นับได้ว่าเป็นอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงในงานวรรณกรรม อิทธิพลในการรับแนวคิดและวิธีการประพันธ์แบบตะวันตก ส่งผลให้เกิดการสร้างงานเขียนประเภทบันเทิงคดีเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจากเดิมคือ แต่เดิมคนไทยนิยมแต่งเรื่องเป็นนิทาน นิยาย หรือเล่าเรื่องในรูปแบบของร้อยแก้ว และร้อยกรอง แต่เมื่ออิทธิพลตะวันตกเผยแพร่เข้ามา รูปแบบของการเล่าเรื่องก็เปลี่ยนไป เป็นเรื่องสั้นและนวนิยาย ในยุคแรกนั้น เป็นยุคของการแปลเรื่องสั้นจากฉบับอังกฤษและฝรั่งเศส ต่อมาก็มีผู้แต่งเรื่องตามทำนองเรื่องแปล จะแพร่หลายในหมู่นักการศึกษา ส่วนในระดับชาวบ้านยังคงนิยมเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ในยุคสมัยต่อมา มีการประกวดเรื่องสั้นไทยโดยมีองค์กรหลายกลุ่มตื่นตัวและให้ความสำคัญกับงานวรรณกรรมมากขึ้น เช่น รางวัลปากกาทองของเคลีไทม์ รางวัลช่อการะเกด รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์แห่งอาเซียน (SEA Write Award) ฯลฯ

เรื่องสั้น นวนิยาย

วิวัฒนาการของเรื่องสั้น นวนิยาย

1. ยุครุ่งแรก - ที่มาของวรรณกรรมแปลและแปลง (พ.ศ. 2443-2469) เช่น เรื่อง ความพยายาม คุณย่าเพ็ง นิทานนายทองอิน แพรดำ
2. ยุครุ่งอรุณ - ที่มาของวรรณกรรมแนวจินตนิยม (พ.ศ. 2470 – 2475) เช่น เรื่อง ละครแห่งชีวิต สงครามชีวิต ศัตรูของเจ้าหล่อน
3. ยุครัฐนิยม - ที่มาของวรรณกรรมแนวก้าวหน้า (พ.ศ. 2476-2488) เช่น เรื่องหญิงคนชั่ว เมืองนิมิตร จีบตาย ชาเก้ายะ ท่อนแขนนางรำ ดาวหาง นักบุญ – คนบาป
4. ยุคกบฏสันติภาพ - ที่มาของวรรณกรรมเพื่อชีวิต (พ.ศ. 2489 – 2500) เช่น เรื่อง จนกว่าเราจะพบกันอีก แลไปข้างหน้า ความรักของวัลยา ท่วมหาราช ปีสาง ใต้แดง แผ่นดินนี้ของใคร เมืองทาส ระบาย เรื่องสั้นชุดฟ้าปกกัน เรื่องสัญชาติญาณมืด

5. ยุคสมัยแห่งความเจียบ – ที่มาของวรรณกรรมน้ำเน่า (พ.ศ. 2501-2506) เช่น เรื่องบ้านทรายทอง พงมาน สว่างวงศ์ ผู้ดี หนึ่งในร้อย

6. ยุคฉันทมาหาความหมาย – ที่มาของวรรณกรรมคนหนุ่มสาว (พ.ศ. 2507- 2516) เช่น เรื่องคนบนต้นไม้ แล้งเจ็ญ ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย รถไฟเด็กเล่น คนโซ เรือมนุษย์ ตะวันตกดิน เขาซื้อกานต์ จดหมายจากเมืองไทย วงเวียนชีวิต แต่คุณครูด้วยคมแฝก

7. ยุคประชาธิปไตยเบ่งบาน – ที่มาของวรรณกรรมเพื่อประชาชน (พ.ศ. 2516 – ปัจจุบัน)

ลักษณะของเรื่องสั้น

1. ความยาว อ่านภายในระยะเวลา 5-50 นาที หรือจำนวนคำประมาณ 2,000-12,000 คำ
2. โครงเรื่อง มีโครงเรื่องเดียว
3. แนวคิด เสนอแนวคิดเดียว
4. ตัวละคร ประมาณ 2-3 ตัว
5. บทสนทนา ใช้ภาษาสมจริง สอดคล้องกับตัวละคร สภาพแวดล้อม
6. ฉาก บรรยายภาพ ต้องสมจริง สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง

บรรณานุกรม

เจตนา นาควัชระ. ทางไปสู่วัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร : ดวงกมล, 2524.

ยุวพาส์ (ประทีปเสน) ชัยศิลป์วัฒนา. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณคดี. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.

รินฤทัย สัจพันธุ์. แลลอด ลวดลาย วรรณกรรม. กรุงเทพมหานคร : ดวงกมล, 2534.

_____. สีสรรพ์วรรณศิลป์. กรุงเทพมหานคร : ดันอ้อ แกรมมี่ จำกัด, 2534.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพมหานคร : ชรรษา, 2541.

สิทธิา พินิจภูวดล. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. เอกสารการสอนชุดวิชาไทยศึกษา หน่วยที่ 8 – 15. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2537.

สิริวรรณ วงษ์ทัต. รายงานการวิจัย เรื่องการศึกษาการสร้างตัวละครประกอบในวรรณคดีไทย.

ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, 2545.